МЕДИАЦИЯ И ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ

доц. д-р Надежда Йонкова

Институт за държавата и правото при БАН

MEDIATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Assoc. Prof. Nadezhda Yonkova, PhD,

Institute for the State and the Law - Bulgarian Academy of Sciences

Резюме: Докладът разглежда ползите и рисковете от прилагането на изкуствен интелект в медиацията през призмата на въведения във Франция модел.

Ключови думи: *медиация, изкуствен интелект (ИИ), конфликт, алтернативно решаване на спорове (APC), онлайн решаване на спорове (OPC)*

Summary: The report examines the benefits and risks of using artificial intelligence in mediation through the prism of the model introduced in France.

Key words: *mediation, Artificial Intelligence (AI), Alternative Dispute Resolution (ADR), Online Dispute Resolution (ODR)*

Doi: <https://doi.org/10.36997/MDPS2021.3>

Претовареността на съдилищата мотивира френското правителство да вземе решение да насърчи развитието на приятелски методи за разрешаване на спорове. В резултат е въведено задължително прилагане на медиация или помирителна процедура за спорове на стойност под 5000 евро като задължителна процесуална предпоставка. Без опит за доброволно уреждане на спора делото не може да се разглежда в съда (Закон №2019-222 от 23 март 2019 г. относно програмирането и реформата в областта на правосъдието 2018-2022). Указът за прилагане на този закон е публикуван на 12 декември 2019 г. и е в сила от 1 януари 2020 г. Няколко месеца преди това (юли 2019 г.) в Сената е представен доклад, посветен на трудовоправните спорове,

в който се препоръчва при спорове между работодатели и служители да се насърчават приятелски начини за разрешаване на спорове, и по-специално медиация. Така считано от 1 януари 2020 г. спорите за суми, по-малки от 5000 евро, задължително трябва да бъдат медиирани, преди да приключат в съда, ако няма споразумение.

Първата насока, обявена от Закона за програмиране на правосъдието за периода 2018-2022 г. (член 2 и сл.), е да се развие културата на приятелско уреждане на спорове. Като такива са определени различни мерки, включително осигуряване на правна рамка за *онлайн офертата за алтернативно разрешаване на спорове*.

Френският Граждански процесуален кодекс (чл. 1530) определя конвенционалната медиация като „всеки структуриран процес, чрез който две или повече страни се опитват да постигнат споразумение, извън която и да е правна процедура с оглед на приятелското разрешаване на техните спорове, с помощта на трета страна, избрана от тях, която изпълнява мисията си безпристрастно, компетентно и старателно“. Кодексът не коментира конкретните условия за неговото прилагане и по този начин не препятства прилагането на новите технологии в областта.

Прилагането на новите технологии в медиацията във Франция вече е факт. От края на януари 2020 г. френският стартап Justice.cool оповестява за старта на едноименната си платформа, използваща

изкуствен интелект³¹. Според създателите на Justice.cool платформата се ръководи както от очакванията на гражданите за улеснен достъп до правосъдие, така и от новия Закон за програмиране на правосъдието.

Първо, след като влезе в сайта, кандидатът отговаря на въпросник по своя спор. На този етап Justice.cool се занимава само със спорове, свързани с трудовото и транспортното право (закъснения, анулиране или загуба на багаж). Например ако за полет, забавен с повече от 4 часа, клиентът е трябвало да понесе разходи за хотели и ресторанти, сайтът ще вземе под внимание всички елементи и ще сравни искането на клиента със съдебни решения за подобни случаи. Накрая той ще получи резултат за медиация, включващ информация относно вероятността да успее. Ако тази вероятност е висока, клиентът се насърчава да продължи. На следващ етап платформата организира контакт между двете страни. След това заявителят заплаща такса в

³¹ Системите с изкуствен интелект (ИИ) са софтуерни (а вероятно и хардуерни) системи, създадени от хора, които с оглед на дадена сложна цел действат в рамките на физическото или цифровото измерение, като възприемат заобикалящата ги среда чрез събиране на данни, тълкуване на събраните структурирани или неструктурирани данни, обосноваване въз основа на знание или обработване на информацията, получена от тези данни, и вземане на решение за предприемане на най-доброто/добрите действие/действия за постигане на дадената цел. Системите с ИИ могат или да използват символно представени правила, или да усвояват цифров модел и могат да адаптират поведението си, като анализират начина, по който средата е засегната от предишни техни действия. Като научна дисциплина ИИ включва няколко подхода и техники, като например машинно самообучение (специфични примери за което са дълбокото самообучение и обучението с утвърждение), машинно разсъждение (което включва планиране, изготвяне на график, представяне на знание и обосноваване, търсене и оптимизация) и роботика (която включва контрол, възприятие, сензори и задвижващи механизми, както и интегрирането на всички други техники в киберфизически системи). Вж. Насоки относно етичните аспекти за надежден ИИ. Експертна група на високо равнище по въпросите на изкуствения интелект, Брюксел, 2019, с. 50.

Системата за ИИ според Експертната група за ИИ на ОИСР (AIGO) е машинно базирана система, която може, за даден набор от дефинирани от човека цели, да прави прогнози, препоръки или решения, влияещи на реална или виртуална среда. Той използва машинни и/или базирани на човека входове за възприемане на реална и/или виртуална среда; абстрахирайте подобни възприятия в модели (по автоматизиран начин, напр. с ML или ръчно); и използвайте извода за модел, за да формулирате варианти за информация или действие. AI системите са проектирани да работят с различни нива на автономност. Вж. OECD, Artificial Intelligence in Society, OECD Publishing, Paris, 2019.

размер на 36 евро на сайта, който ще бъде използван за посредничество. Ако противникът приеме, преговорите ще започнат чрез размяна на съобщения. Изкуственият интелект ще се намеси в тази комуникация, като анализира съобщенията и филтрира всичко, което може да обърка комуникацията и добрия тон в нея, като изрази на гняв и агресивност, за да остави само фактически обмен. Ако някоя от страните е агресивна, изкуственият интелект ще я помоли да промени текста си. В края на преговорите, ако има споразумение, платформата съставя договор и го изпраща на двете страни. Също така се предоставя платформа за плащане. Ако няма споразумение, се изпраща доказателство за опит за медиация. С този документ ищещът може след това да се обърне към съда, за да уреди спора си.³²

Justice.cool предизвиква интерес, тъй като е първата френска платформа за медиация, подпомагана от ИИ. По същество това е един малък съдебен процес, протичащ изцяло онлайн и който използва изкуствен интелект, за да позволи на страните да постигнат приетелско споразумение.

Според проучване, проведено от Justice.cool въз основа на 3000 съдебни решения с материален интерес на иска под 5 000 €, средният размер на разноските по делото присъдени от съда, които следва да заплати загубилата страна възлиза на 1 600 евро. Съвсем естествено това може да възпира гражданите да търсят правата си в съда, особено при малки спорове, тъй като, ако не успеят да спечелят, те биха се натоварили с допълнителни разноски извън тези, които вече са направили, за да организират своята защита. Създателите на платформата считат, че подпомагат решаването на този проблем, както и преодоляването на бавността на един съдебен процес.

Иновацията на Justice.cool се състои в използването на техники за изкуствен интелект, утвърдени и контролирани от експерти. Този подход дава възможност да се анализира контекстът на случая и предвидените от закона разпоредби, за да се осигури на двете страни набор от статистически показатели, които им позволяват да разберат по-добре проблемите. Ако са добре информирани, страните са по-

³² <https://www.rtl.fr/actu/sciences-tech/une-intelligence-artificielle-pour-regler-les-conflits-du-quotidiens-7799989107>.

склонни да проявят повече разум и по този начин да постигнат споразумение, което смятат за справедливо. В допълнение, цифровите технологии позволяват да се предоставят функционалности, като електронни подписи, автоматично редактиране на документи, онлайн плащане и други автоматизирани процедури, които позволяват голяма плавност и драстично намаляване на административните ограничения, свързани с разрешаването на спора им. Всичко това в съчетание с пандемията от Ковид-19, както и ниската цена са предимства в полза на Justice.cool. Медиациите на Justice.cool се основават на прост пакетен модел от 36 евро с включен данък (30 евро без данък) за целия процес на медиация. Създателите очевидно са убедени в ефективността на своята иновация, тъй като обещават възстановяване на таксата, ако клиентите не са доволни от резултата³³.

Сред предимствата, сочени от създателите, е, че обменът на информация между страните по спора посредством изкуствен интелект елиминира вредното емоционално натоварване, което води до постигането на резултат.

Схематично можем да представим процеса така:

³³ <https://www.justice.cool/justice-cool-la-premiere-plateforme-de-mediation-assistee-par-intelligence-artificielle-est-en-ligne/>.

Схема 1

Процесът е организиран от алгоритми, но контролиран от хората. Създателите твърдят, че всички модели и функции в платформата са валидирани от колегия от експерти и контролирани от специален екип и че Justice.cool работи с юристи, научни работници, адвокати, магистрати и медиатори, за да валидира всички модели.

Това уточнение не е случайно, а е в изпълнение на чл.3 от Закона за програмиране на правосъдието за периода 2018-2022 г.³⁴, който гласи следното:

„Помирението, посредничеството или онлайн арбитражът **не могат да бъдат резултат единствено от обработка по алгоритъм или от автоматизирана обработка**. Когато се предлага помирение, посредничество или арбитраж с използване на алгоритмична обработка, заинтересованата страна трябва да бъде информирана **чрез**

³⁴ <https://www.cnb.avocat.fr/sites/default/files/documents/1806695r-exp-28.03.18.pdf>.

изрично споменаване и трябва да даде изрично съгласие за това. Правилата, определящи тази обработка, както и основните характеристики на нейното изпълнение се съобщават на заинтересованата страна, която я изисква. Тази обработка прилага подходящи мерки за защита на правата и свободите“.

Както видяхме, роботите посредници са факт, а не научна фантастика. Всъщност подобни платформи се прилагат в САЩ и Канада³⁵, а процесът се нарича онлайн решаване на спорове (ОРС). Разбира се, че тази практика има своите предимства, защото дава възможност да се решат спорове и конфликти с ниска стойност и по този начин да се насърчи достъпът до правосъдие.

Наред с посочените предимства, прекомерното използване на онлайн решаването на спорове може да доведе до рискове. Ведно с нормите на закона съдебните решения са необходим елемент от правния свят. Както подчертава Лора Виаут, осигуряването на справедливост е основна функция на държавата и поради тази причина съществува публична съдебна служба, включваща органи и персонал, предназначени да я задействат³⁶. Вярно е, че винаги са съществували алтернативни начини, насочени към разрешаване на конфликти в една общност. Ако отделянето на държавата от правосъдието е реален факт и е засвидетелстван днес и вероятно утежнен чрез частни платформи за приятелско уреждане на спорове³⁷, това не е основният риск от ОРС. **Основният проблем е дехуманизацията на правосъдието.** ОРС платформите, които използват алгоритми, задържат човешката намеса или дори я премахват. Това е репресия на

³⁵ Неотдавна канадските специалисти по електронни преговори iCan Systems станаха първата компания, която разреши спор в публичен съд в Англия и Уелс, използвайки „робот посредник“. Smartsettle ONE (<https://www.smartsettle.com/>), инструмент за изкуствен интелект, замени човешки медиатор и за по-малко от час, използвайки вид механизъм за сляпо оферирание, уреди тримесечен спор за неплатена сметка от 2000 британски лири. Вж. Beioley, K. (2019). Robots and AI threaten to mediate disputes better than lawyers. // Financial Times (<https://www.ft.com/content/187525d2-9e6e-11e9-9c06-a4640c9feebb>).

³⁶ Viaut, L. (2020). Quand l'algorithme devient médiateur... Les enjeux de la dématérialisation du règlement amiable des différends (<https://www.actu-juridique.fr/>).

³⁷ Koulu, R. (2014). Disintegration of the State Monopoly on Dispute Resolution. How Should We Perceive State Sovereignty in the ODR Era ?, IODR, p. 125; Ferrand, F., Gautier, P.-Y. (2018) Honneur et devoir de juger, D., p. 951.

човешкото³⁸.

Основната задача на медиатора³⁹ е да подпомага и ръководи страните в осъзнаването на собствените им слабости и потенциалните предимства на другия. Сред най-съществените негови права и задължения е открояването на важните съставни елементи на спора, като поставя ударение върху по-доброто разбиране на личните интереси на страните в производството по медиация. Медиаторът има за задача да фокусира вниманието на страните по спора върху фактите и действията, които са от съществено значение за постигане на съгласие, както и върху последиците, които биха настъпили, ако те не се споразумеят по своя спор⁴⁰. През цялото време на производството по медиация неотклонно медиаторът следва да полага всестранни грижи за намаляване и преодоляване на грубите, агресивни, а понякога и злобни взаимоотношения между спорещите и да ги предпазва от липсата на разбирателство и комуникация, като елиминира крайните позиции на преговарящите страни⁴¹.

За да се изясни в пълнота същността на медиацията, е необходимо да се изясни понятието „спор“ от правно-социологическа гледна точка. Правните характеристики на спора са предмет на изучаване от различните отраслови правни науки, като особено значение тук има действащото законодателство. От правно-социологическа гледна точка спорът е проявна форма на конфликта в сферата на обществените отношения⁴².

В основата на правните спорове невинаги лежи едно или друго правонарушение. Невинаги е налице дори нежелание да се изпълнят изискванията на правната норма. Във всеки случай обаче при тях е

³⁸ Racine, J.-B. (2018). La résolution amiable des différends en ligne ou la figure de l'algorithme médiateur, D., p. 1700.

³⁹ Манев, М. (2004). Медиацията и гражданския процес. София, с. 43.

⁴⁰ Пак там.

⁴¹ Пак там.

⁴² Наумова, Ст. (2019). Социология на правото. Исторически традиции и перспективи на развитие. София: БАН; Вж. Aubert, V. (1963). Competition and dissensus: two types of conflict Resolutions. // Journal of Conflict Resolution, Vol. 7, pp. 26-42; Eckoff, T. (1966). The mediator, the judge and the administrator in conflict-resolution. // Acta Sociologica, №10, pp. 148-172; Fuszara, M. (1978). The criminal proceeding with private accusation as an instrument of interpersonal disputes' treatment. // Polish Sociology of Law Newsletter, pp. 16-170.

налице едно „...външно проявено противоречие (несъвпадане) на правните убеждения на насрещните субекти на правоотношението“⁴³

Според Кудрявцев конфликтът е противоборство на два или няколко субекта, обусловено от противоположността на техните интереси, потребности, ценностни системи или знания⁴⁴. Конфликтите, независимо дали са юридически, или не, винаги са противоречия между хора, а не между норми, правни актове или институции и това дава предимство именно на алтернативните способи за решаване на спорове, а не на държавното правосъдие при тяхното разрешаване. С други думи, извънсъдебните форми са генетично присъщи на процедурите по разрешаване на конфликти, тъй като те боравят с интересите на носителите на конфликта, а не дават предимство на правните норми и актове или на правните институти. Конфликтът започва извън и независимо от правните норми или правоотношения и в последствие придобива юридически характер⁴⁵.

Да се изброят всички фактори, които пораждаат конфликти, е практически невъзможно. Често конфликтът бива предизвикан от различната интерпретация на едни и същи процеси или явления от действителността. Различната гледна точка, различието в мисленето на всеки човек обуславя нееднаквите оценка и подход към даден проблем или ситуация. Разрешаването му съответно ще изисква също така нееднакъв, различен подход, защото хората не са еднакви. Един и същ конфликт може да има много решения в зависимост от спорещите страни, а уменията на медиатора са от изключителна важност.

И тук се поставя въпросът за съотношението между човешкия интелект и изкуствения интелект. Все още е спорно дали емоционалната интелигентност е неразделна част от човешката интелигентност.

Все пак във френския случай законодателят е предвидил, че онлайн посредничеството не може да бъде резултат само от обработка на алгоритми или от автоматизирана обработка. Въпреки тази

⁴³ Наумова, Ст. Цит. съч.; Сталев, Ж. (1970). Българско гражданско процесуално право. София, с. 22; Kurczewski, J. (1979). Spór i jego rozwiązanie. // Prace IPSiR UW, Vol. 4, pp. 3-34.

⁴⁴ Кудрявцев, В. Н. (1995). Юридическая конфликтология. Москва.

⁴⁵ Пак там.

предпазна мярка, която е напълно възможно да е само временна, изкуственият интелект е поканен на масата на медиаторите.

Съвсем естествено, освен подкрепа, онлайн решаването на спорове има и критици. Според тях това законодателно решение произтича от дълбоко неразбиране на същността на медиацията. Делфин Бреси-Ренш⁴⁶, френски адвокат и медиатор, посочва, че емоцията и осъзнаването стоят в основата на медиацията. Алтернативните методи за разрешаване на спорове, и по-конкретно медиацията, имат за цел да организират едно защитено пространство, където хората могат да изразят себе си и да намерят своето място като участници в настоящето и бъдещето си.

Делфин Бреси-Ренш е на мнение, че сега действащият френски модел на автоматизирана медиация по своята същност не е медиация, защото е извън човешкото⁴⁷, а решението е вътре в нас, защото имаме физически усещания и емоции, които единствено са в основата на конфликта. Според Ренш без емоции няма конфликт. Несъгласието се превръща в конфликт само защото има емоция.

Медиацията обаче ни връща точно към емоционалната интелигентност, където правилото достига своите граници. Именно защото невинаги е възможно да се противопостави правило или норма на поверените за решаване въпроси на спорещите страни, медиаторът трябва да се потопи в човешкото. Способността да се осигури допускането, техническото изпълнение и акредитацията на доставчиците на онлайн медиация не може да изключи наложителната необходимост от задълбочен размисъл върху мястото, което утрешното правосъдие възнамерява да запази за хората⁴⁸.

Следва да отчетем и разликите на споровете, нуждаещи се от медиация. Паричните спорове обикновено се разрешават по-лесно от тези, свързани с разпадането на отношенията и неизпълнението на

⁴⁶ Delphine Bressy-Ränsch (<https://www.bressyransch.com/fr/mediation/des-robots-mediateurs-nous-y-sommes>).

⁴⁷ Джеймс Фрийман, арбитражен партньор в Allen & Overy, също е на мнение, че „Процесът на медиация по своята същност е човешки“. Вж. Beioley, K. (2019). Robots and AI threaten to mediate disputes better than lawyers. // Financial Times (<https://www.ft.com/content/187525d2-9e6e-11e9-9c06-a4640c9fee9b>).

⁴⁸ Delphine Bressy-Ränsch (<https://www.bressyransch.com/fr/mediation/des-robots-mediateurs-nous-y-sommes>).

задължения.

Живеем във времето на големите данни и всеки ден милиони потребители правят покупки онлайн. Съвсем логично при този вид търговия възникват и спорове. В тези случаи изкуственият интелект може да бъде полезен за извънсъдебното уреждане на споровете. В противен случай административните и съдебните органи може да не успеят своевременно да се произнесат по спорове в областта на електронната търговия поради техния обем.

ЕС също полага усилия за намиране на решения в областта на онлайн пазаруването. Регламент⁴⁹ (ЕС) №524/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 година относно онлайн решаване на потребителски спорове и за изменение на Регламент (ЕО) №2006/2004 и Директива 2009/22/ЕО (Регламент за ОРС за потребители)⁵⁰ има за цел да се създаде европейска платформа за онлайн решаване на спорове (ОРС). От 2016 г. функционира Европейската платформа за онлайн решаване на спорове (ОРС), която се предоставя от Европейската комисия, за да се гарантира по-безопасно и по-справедливо онлайн пазаруване чрез достъп до качествени инструменти за решаване на спорове. Тя е предназначена за потребителите в ЕС, Норвегия, Исландия и Лихтенщайн⁵¹.

Важно в случая е да се уточни, че регламентът не засяга Директива 2008/52/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2008 г. относно някои аспекти на медиацията по гражданскоправни и търговскоправни въпроси.

Онлайн решаването на спорове между потребители и търговци обаче не използва изкуствен интелект, а насочва онлайн подадената

⁴⁹ Регламентът се прилага за извънсъдебното решаване на спорове, инициирани от потребители, пребиваващи в Съюза, срещу търговци, установени в Съюза, които са предмет на Директива 2013/11/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 г. за алтернативно решаване на потребителски спорове (Директива за APC за потребители), както и за извънсъдебното решаване на спорове, инициирани от търговци срещу потребители, когато съответните процедури за APC се предлагат от структури за APC, включени в списъка съгласно член 20, параграф 2 от Директива 2013/11/ЕС. Прилагането на настоящия регламент към такива спорове следва да не поражда задължение за държавите членки да направят необходимите структурите за APC да предлагат такива процедури.

⁵⁰ OJ L 165, 18.6.2013, p. 1-12.

⁵¹ <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.home2.show>.

жалба към съответните структури за APC. Все пак, базирайки се на френския опит, можем да прогнозираме, че е възможно в недалечно бъдеще изкуствен интелект да медиира подобни спорове.

Когато обаче става дума за спор в областта на семейното право или при възстановителното правосъдие, на този етап не е подходящо да бъдат медиирани от изкуствен интелект. Една от причините е, че все още не е създаден изкуствен интелект, надарен със съзнание и вътрешен живот, който да разбира в дълбочина човешките емоции, последното не изключва вероятността това да се случи в недалечно бъдеще⁵². Ако бъде създаден, то евентуално би имал предимство, доколкото не би страдал от когнитивни пристрастия и съответно решението, взето с помощта на ИИ, би било по-рационално.

В допълнение, към рисковете от прилагането на изкуствен интелект в медиацията следва да отнесем и стандартните рискове на дигиталния свят, като политиките за поверителност. В медиацията, както и в арбитража, поверителността е приоритет. Изкуственият интелект се базира изцяло на интелектуалните алгоритми и софтуерното програмиране, разработени от програмист, и малцина имат пълен достъп до онези алгоритми, които в случая биха могли да предоставят окончателното решение. Програмирането на софтуера е възможно да бъде обект на хакерство. Съществува вероятност поверителната информация на страните да се компрометира чрез хакване. Всяка актуализация на системата също представлява заплаха от вируси и други сложни технически проблеми⁵³.

От друга страна, е все по-трудно да се направи разлика между чувствителни и нечувствителни данни, например в контекста на Общия регламент за защита на данните (GDPR) на Европейския съюз. Някои алгоритми могат да изведат чувствителна информация от

⁵² Има два вида изкуствен интелект – силен и слаб. Слабият имитира човешките способности да мисли и да разсъждава. Той не се учи сам и използва само предварително програмираните човешки способности, за да функционира. От друга страна, силният изкуствен интелект може независимо да мисли и разсъждава като хората. Той използва човешките възможности, предварително програмирани, но за да създаде свои разсъждения. Вж. по този въпрос: Sunaina Jain, Pros and cons of artificial intelligence in ADR (<https://viamediationcentre.org/readnews/NTE5/PROS-AND-CONS-OF-ARTIFICIAL-INTELLIGENCE-IN-ADR>).

⁵³ Пак там.

„нечувствителни“ данни⁵⁴, като например оценка на емоционалното състояние на индивида въз основа на неговия модел на писане на клавиатурата⁵⁵.

Описаните рискове не подценяват ползите от технологиите в медиацията, като например способността да се анализират големи количества данни, да се идентифицират и да се даде приоритет на ранния преглед на ключови документи чрез използването на технологичен софтуер за преглед (който класифицира и дава приоритет на документите) и да се постигне бързо заключение по съществото на делото чрез процес на ранна оценка на случая. Инструменти като Brainspace⁵⁶ откриват и сортират уникални фрази в големи масиви от данни, позволявайки например да разгледат набор от 2.7 милиона документа само за два часа⁵⁷.

При така установените ползи и рискове можем да заключим, че безспорно медиацията е свързана с хора и междуличностни отношения, а същността на медиацията не може да се промени само по причина, че се прилагат технологиите в нейната област. Инструментите с изкуствен интелект обаче могат да бъдат добър помощник на медиатора. Важен детайл в тази насока е, че е препоръчително да се използват само ако медиаторът има достатъчно ясна представа за качеството на алгоритъма. Затова е важно да има правила и процедури относно допустимостта на алгоритмичните експерти, каквито съществуват относно допустимостта на човешките експерти.

В Европейската етична харта за използване на изкуствения интелект в съдебните системи и тяхната среда се предоставя рамка на принципите, които могат да ръководят създаващите политика лица, законодателите и професионалистите в областта на правосъдието, „когато те се борят да не изостанат от бързото развитие на изкуствения интелект в националните правосъдни процеси. Гледната точка на

⁵⁴ OECD (2019). Artificial Intelligence in Society. Paris: OECD Publishing (<https://doi.org/10.1787/eedfee77-en>).

⁵⁵ Privacy International and Article 19, Privacy and Freedom of Expression in the Age of Artificial Intelligence, 2018 (<https://www.article19.org/wp-content/uploads/2018/04/Privacy-and-Freedom-of-Expression-In-the-Age-of-Artificial-Intelligence-1.pdf>).

⁵⁶ <https://brainspace.revealddata.com>.

⁵⁷ Beioley, K. (2019). Robots and AI threaten to mediate disputes better than lawyers. // Financial Times (<https://www.ft.com/content/187525d2-9e6e-11e9-9c06-a4640c9feebb>).

СЕРЕЈ е, че приложението на изкуствения интелект в областта на правосъдието може да допринесе за подобряването на ефективността и качеството. Той трябва да се прилага по един отговорен начин, който е в съответствие с основните права, гарантирани по-специално в Европейската конвенция за правата на човека (ЕКПЧ) и Конвенцията на Съвета на Европа за защита на личните данни⁵⁸. От съществено значение е да се гарантира, че изкуственият интелект остава инструмент в служба на общия интерес и използването му да зачита правата на лицата. Хартата определя пет основни принципа, които трябва да бъдат зачитани в областта на изкуствения интелект и правораздаването: зачитане на основните права; недискриминация⁵⁹; качество и сигурност; прозрачност, безпристрастност и справедливост; „под контрола на потребителя”.

Заклучение

В съвременното глобално общество на Big data социалната реалност вече е разширена чрез виртуалното пространство, т. е. говорим за една нова глобална виртуална социална реалност. Тази нова реалност ни поднася и нови предизвикателства. Поставя се въпросът дали връзките, характерни за традиционните социални общности, са безвъзвратно разрушени, или просто са променени или разширени чрез новата реалност. Традиционните социални групи отдавна са пренесени и във виртуалното пространство, някои от тях битуват само там, а други имат паралелен живот. Почти всяка група (професионална, по интереси, партийна и др.) освен в реалния свят съществува и във виртуалния. Отделната личност също съществува паралелно и в двете измерения на съвременното общество – виртуално и реално. Изкуственият интелект е спътник в живота ни и се развива

⁵⁸ Вж. по въпроса Кънчевски, Т. (2021). България във външната политика на Европейския съюз след 2007 г. София: СНОУМОД, с. 146.

⁵⁹ Вж. Джумалиева, А. Правна антидискриминационна рамка в Република България: Ролята на Комисията за защита от дискриминация в България. // Сборник доклади от годишна научна университетска конференция 1-2 юни 2017. НБУ „Васил Левски“ – Велико Търново, с. 9. Вж. също Хюсеинов, Б. (2014). Защита на правата на човека и ролята на Комисията за защита от дискриминация. // Хармония в различията, София, с. 85.

много бързо. Новата социална реалност ще произведе нови конфликти и спорове, чието решаване ще се нуждае от медиатори. По всички тези причини и много други, които вероятно възникват в момента, се налага медиаторите да успеят да се „споразумеят“ с технологиите, за да си сътрудничат в полза на хората.

Използвана литература:

1. Джумалиева, А. (2017). Правна антидискриминационна рамка в Република България: Ролята на Комисията за защита от дискриминация в България. // Сборник доклади от годишна научна университетска конференция. Велико Търново: НВУ „Васил Левски“, с. 9.
2. Кудрявцев, В. Н. (1995). Юридическая конфликтология. Москва.
3. Кънчевски, Т. (2021). България във външната политика на Европейския съюз след 2007 г. София: СНОУМОД, с. 146.
4. Манев, М. (2004). Медиацията и гражданския процес. София, с. 43.
5. Насоки относно етичните аспекти за надежден ИИ, Експертна група на високо равнище по въпросите на изкуствения интелект, Брюксел, 2019, с. 50.
6. Наумова, Ст. (2019). Социология на правото. Исторически традиции и перспективи на развитие. София: БАН.
7. Сталев, Ж. (1970). Българско гражданско процесуално право. София, с. 22.
8. Хюсеинов, Б. (2014). Защита на правата на човека и ролята на Комисията за защита от дискриминация. // „Хармония в различията“, София, с. 85.
9. Aubert, V. (1963). Competition and dissensus: two types of conflict Resolutions. // Journal of Conflict Resolution. Vol. 7, pp. 26-42.
10. Beioley, K. (2019). Robots and AI threaten to mediate disputes better than lawyers. // Financial Times.
11. Beioley, K. (2019). Robots and AI threaten to mediate disputes better than lawyers. // Financial Times (<https://www.ft.com/content/187525d2-9e6e-11e9-9c06-a4640c9feebb>).
12. Delphine Bressy-Ränsch (<https://www.bressyransch.com/fr/>

- mediation/des-robots-mediateurs-nous-y-sommes).
13. Eckoff, T. (1966). The mediator, the judge and the administrator in conflict-resolution. // *Acta Sociologica*, №10, pp. 148-172.
 14. FuszaraM. (1978). The criminal proceeding with private accusation as an instrument of interpersonal disputes' treatment. // *Polish Sociology of Law Newsletter*, pp. 16-170.
 15. Ferrand F. et Gautier P.-Y. (2018). Honneur et devoir de juger, D., p. 951.
 16. Koulu R. (2014). Disintegration of the State Monopoly on Dispute Resolution. How Should We Perceive State Sovereignty in the ODR Era? *IODR*, p. 125.
 17. Kurczewski, J. (1979). Spór i jego rozwiązanie. // *Prace IPSiR UW*, Vol. 4, pp. 3-34.
 18. OECD (2019). *Artificial Intelligence in Society*. Paris: OECD Publishing.
 19. OECD, *Artificial Intelligence in Society*, OECD Publishing, Paris, 2019 (<https://doi.org/10.1787/eedfee77-en>).
 20. OJ L 165, 18.6.2013, pp. 1-12.
 21. Privacy International and Article 19, *Privacy and Freedom of Expression in the Age of Artificial Intelligence*, 2018 (<https://www.article19.org/wp-content/uploads/2018/04/Privacy-and-Freedom-of-Expression-In-the-Age-of-Artificial-Intelligence-1.pdf>).
 22. Racine, J.-B. (2018). La résolution amiable des différends en ligne ou la figure de l'algorithme médiateur, D., p. 1700.
 23. Sunaina Jain. Pros and cons of artificial intelligence in ADR (<https://viamediationcentre.org/readnews/NTE5/PROS-AND-CONS-OF-ARTIFICIAL-INTELLIGENCE-IN-ADR>).
 24. Viaut, L. (2020). Quand l'algorithme devient médiateur... Les enjeux de la dématérialisation du règlement amiable des différends (<https://www.actu-juridique.fr/>).
 25. <https://www.rtl.fr/actu/sciences-tech/une-intelligence-artificielle-pour-regler-les-conflits-du-quotidiens-7799989107>.
 26. <https://www.justice.cool/justice-cool-la-premiere-plateforme-de-mediation-assistee-par-intelligence-artificielle-est-en-ligne/>.
 27. <https://www.cnb.avocat.fr/sites/default/files/documents/1806695r-exp-28.03.18.pdf>.

28. <https://www.smartsettle.com/>.
29. <https://www.ft.com/content/187525d2-9e6e-11e9-9c06-a4640c9feebb>.
30. <https://ec.europa.eu/consumers/odr/main/?event=main.home2.show>.
31. <https://brainspace.revealdata.com>.

За контакти:

Доц. д-р Надежда Йонкова
Институт за държавата и правото при БАН
ngyonkova@gmail.com